

OPONENTSKÝ POSUDEK

Mgr. Andrea Morkusová: *Mytologická zvířata tří sfér: nebes, země a vodstev.*

Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, katedra antropologických a historických věd.

Disertační práce, Plzeň 2011, ss. 590 + přílohy.

Mamutí dílo slečny Andrey Morkusové předkládá *vlastní pokus* o taxonomizaci jedné z výrazných figur světových mytologií, totiž zvířat. Dílo je jako celek přehledně rozvrženo ve dvouступňové klasifikaci: na prvním místě je vymezena „sféra“ (nebe, země, voda) a druhém místě pak kritérium areální, jež zůstává v rámci každé sféry zachováno. Rozvržení či spíše volby areálu jsou dány spíše „mytologicky“, méně etnologicky; v celku pak jde o jakési vzorkování, jak naznačuje autorka, což je přijatelné, pokud nevěříme v nějakou kanonickou distribuci/vytčení, ať už mytologické nebo etnologické, jejichž vypracování – tu se dotýká tradice, kotvíci někde v difuzionizmu – není na všech kontinentech ve stejném, ba jen zdáli srovnatelném stupni. Připomenu v této souvislosti G. P. Murdocka a jeho „circum-mediterraneum“, v němž jest pohlčena celá Evropa a celá severní Afrika, což by bylo mytologicky vzato poněkud „crazy“; ostatně je to „crazy“ i etnologicky. Borges někde praví: Není klasifikace, jež by nebyla vrtošivá; totéž platí o areálech. V díle jako celku, už jsem to dal do kurzívy, oceňuji primárně a rozhodně vlastní cestu Andrey Morkusové, vrcholící v tabulkách, o jejichž přehlednosti není vhodné pochybovat, i vidění souvislosti (mám na mysli oddíl 6.5.). Autorka se rozhodla převyprávět a to může na první pohled působit tak trochu svévolně, ale uvážíme-li, že mýty takřkajíc v čistém orálu vypadají dosti odlišně a dosti „nelogicky“, odlišně pochopitelně od verzí tištěných a od adaptů (nebyla snad Mythologica Clauda Lévi-Strausse právě za „adaptivnost“ dosti ostře kritizována, zejména Makarius et Makarius), musíme počínání autorčino tolerovat, ne-li schválit; rozsah jde do několika set! Pravda, budeme-li striktní, není převyprávění přijatelné, připomenu dvacetisvazkový soubor Johannese Willberta vztahující se ke kontinentální Jižní Americe, soubor, v němž není jediné zmínky o mytologickém díle (pravda velice vlivném) Clauda Lévi-Strausse. Spěchám však dodat, a to je pro mne rozhodující, že autorka splnila to, co si předsevzala; potud vše v pořádku.

Co poněkud děsí či dráždí mou mysl, to je kapitola 2, jež se jako celek jeví jako nepřípadná, a to proto, že je pouhou dosti banální prezentací náhodně vybraných mytologů, prezentací, jež nepostrádá žertovných výroků jako Malinowski coby „polský myslitel“. Mohu se zeptat, kam se poděl Ernst Cassirer a jeho úvahy o totemismu, mohu se zeptat, kam se poděl Lucien Lévy-Bruhl, jenž ve své „primitivní mytologii“ věnuje zvířatům dosti velkou pozornost. Kupodivu však o to mi nejde. Jde mi o to, že od dob De Gubernantise a jeho „zoologické mytologie“, snad až po přednášky Stanislava Komárka, existuje určitá tradice studia mytologických zvířat a právě na tuto tradici, třeba jen částečně, se měla slečna Morkusová, nechci být příliš preskriptivní, ale v tomto okamžiku musím, soustředit. Oceňuji její znalost literatury v různých jazycích, ale neoceňuji, že neuvádí motivický index Stitha Thompsona, index, v němž lze spatřovat patrně základní dílo srovnávací folkloristiky a spolu s ním i srovnávací mytologie, o níž přece slečně Morkusové jde. Stith Thompson věnuje v prvním svazku, kapitola B (Animals) značnou taxonomickou pozornost rozčlenění světa mytologických zvířat (ss. 346 až 484); nemusím s ním souhlasit, ale nemožu jej ignorovat, stejně jako, řekněme v menší míře, svodná hesla, například stať Toporovovu v Mify narodov mira (svazek 1, ss. 440 – 449). Potud jen několik bibliografických odkazů. Zpět k autorčině „prezentaci“ z kapitoly 2: Podtrhuji však, že tato prezentace není klíčovou složkou monumentálního díla Andrey Morkusové, a tak bych její spíše anti-hodnotu nezveličoval. Stejně tak bych nezveličoval otázku transkripční; to je stálá zábava lokalistů versus kosmopolitů; ti první chtějí zčešťovat, ti druzí (tam se řadím na rozdíl od autorky) nechtějí. Avšak když už se rozhodnu, tak bych měl být důsledný; „pizdím-li“ „machiguenga“ na „mačigenga“, tak bych měl zjevně „pizdit“ „eceeja“ na „eseecha“ (strany 204 a 205). Podotýkám, že jde o věci dosti marginální; chápeme to jako neumdlévající námět.

Podstatné je, že Andrea Morkusová splnila to, co si vytkla, splnila svůj projekt více než přijatelně, a proto její zvířecí disertaci jednoznačně pozitivně doporučuji k obhajobě.

Doc. PhDr. František Vrhel, CSc.
Ústav etnologie FF UK

Praha 20. 12. 2011.